

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

PONTOS ÉS
LEGJOBB

Ó R Á K

5 évi jótállás mellett! 5

= Egyházi szentedények =

urvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák
medenczék és borkancsók ■ ■ ■

arany és ezüst ékszerek

evőeszközök, chinaezüst-disztárgyak

részletfizetésre is!

Javításokra és vidéki megrende-
lésekre különös gondot fordítok!

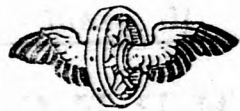
Pontos
kiszolgálás;
jutányos
árak!

Arjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve

POLGÁR KÁLMÁN

műórás és ékszerész BUDAPESTEN VII. Erzsébet-körut 29 sz.

Az ev. ref. egyházak szállítója,

A vonatok indulása Debreczen állomásról. — Érvényes 1908. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	hova ?	vonat- szám	óra	perc	vonat- neme	hova ?
1713	2 20		szv.	Püspökladány, Budapest k. p. u.	1705	12 10		szv.	Budapest k. p. u.
1706	2 44		"	Máramarossziget, Körösmező	4404	12 15		"	Hajdunánás, Tiszalök
4212	4 3		vv.	Tiszafüred, Füzesabony	1702	12 20		gyv.	Máramarossziget, Körösmező
1721	5 09		mtv.	Püspökladány	4710	12 26		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
1710	5 10		szv.	Szatmárnémeti	4716*)	2 20		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
4702	5 15		"	Nyiregyháza, Szerencs	1770	3 11		tvsszsz	¹⁾ Érmihályfalva
4402	5 30		mtv.	Hajdunánás, Tiszalök	1745	3 45		"	Püspökladány
4408	8 09		"	Hajdunánás	1708	3 56		szv.	Máramarossziget, Körösmező
4704	8 51		szv.	Nyiregyháza, Szerencs	4706	4 28		"	Nyiregyháza, Szerencs
1703	8 57		gyv.	Budapest k. p. u.	4406	4 36		"	Hajdunánás, Tiszalök
4512	9 41		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes	1701	4 42		gyv.	Budapest k. p. u.
1742	10 00		tvsszsz	Királyháza	4514	4 51		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes
4204	11 33		szv.	Tiszapolgár, Tiszafüred, Füzesabony	4214	4 56		"	Tiszapolgár, Tiszafüred
1747	11 28		tvsszsz	Püspökladány	1704	6 57		gyv.	Szatmár-Németi
4414	11 11		mtv.	Hajduböszörmény	4410	7 00		mtv.	Hajdunánás
					4708	7 06		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
					1709	9 00		"	Püspökladány, Nagyvárad
					4714	10 38		mtx.	Nyiregyháza
					1707	10 40		szv.	Budapest k. p. u.
					1712	10 53		"	Máramarossziget

¹⁾ Csak a debreczeni országos vásárok két napján közlekedik.
*) Április 1-től újból fog közlekedni.

Jegyzet
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 12 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

A vonatok érkezése Debreczen állomásra. — Érvényes 1908. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?	vonat- szám	óra	perc	vonat- neme	honnan ?
1713	1 29		szv.	Máramarossziget	1702	12 08		gyv.	Budapest k. p. u.
1706	2 18		"	Budapest k. p. u.	4413	2 00		mtv.	Hajduböszörmény
1720	5 03		"	Nagyvárad, Püspökladány	1744	2 51		tvsszsz	Püspökladány
4713	6 35		mtv.	Nyiregyháza	4513	3 05		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske
1711	6 48		szv.	Királyháza	4705	3 24		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
4401	7 14		"	Tiszalök, Hajdunánás	1708	3 36		"	Budapest k. p. u.
4511	7 20		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske	4403	3 40		mtv.	Tiszalök, Hajdunánás
1742	7 46		tvsszsz	Püspökladány	1701	4 22		gyv.	Körösmező, Máramarossziget
4211	7 54		vv.	Tiszafüred	4213	5 31		vv.	Füzesabony, Tiszafüred
4701	8 04		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4405	6 30		szv.	Tiszalök, Hajdunánás
1703	8 46		gyv.	Szatmár-Németi	4715*)	6 33		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
1722	9 36		mtv.	Püspökladány	1709	6 43		szv.	Szatmár-Németi
4407	11 26		"	Hajdunánás	1704	6 49		gyv.	Budapest k. p. u.
4703	11 22		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4707	8 46		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
1705	11 40		"	Körösmező, Máramarossziget	4515	9 25		vv.	¹⁾ Derecske
					1712	9 46		szv.	Budapest k. p. u. Püspökladány
					1707	10 12		"	Körösmező, Máramarossziget
					4400	10 13		mtv.	Hajdunánás
					4203	10 07		szv.	Füzesabony, Tiszafüred, Tiszapolgár
					4711	10 26		"	Szerencs, Nyiregyháza

¹⁾ Május 15-től szeptember 15-ig csak ünnep-és vasárnapokon közlekedik.
*) Április 1-től újból fog közlekedni.

Jegyzet.
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 15 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHAZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. anova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
számlások küldendők.

Megjelen belenként egyszer szombaton, másfél lpen.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Husvétí hit.

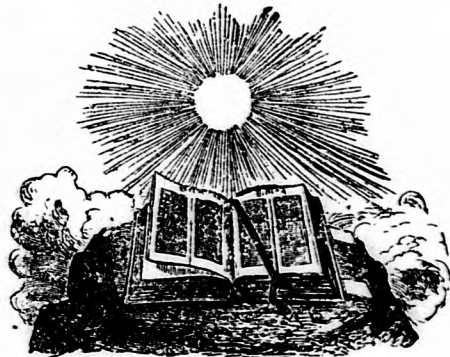
Óh mely végtelen fenséges isteni kijelentés, mely örökre szóló nagy igazság egy pár röpke szóban! Vakító világosságánál egyszerre feltűnik lelki szemünk előtt a keresztyén hitnek egetverdeső csucspontja, megjelen ama minden másnál tökéletesebb szentséges élő hit, a mely bizonyosságát és igazságát kizárólag önmagában bírja és hordozza. Az a hit, a melynek külső érzéki jelekre és tapasztalatokra, látásra, tapintásra szemmi szüksége sincs, hanemha egyes-egyedül az Úrra magára, a ki szellem és az ő Igéjére, a mely megelevenítő igazság.

A tanítványok és Tamás hittek, mert az Urat testi szemmel látták, de ép azért hitük az igazi s boldogító hitnek csak halvány előképe, kezdete s nem teljessége. Az igazi s boldogító keresztyén hit ott bontakozik a maga isteni fényességében, mikor levetkőzi magáról mindazt, a mi a földhöz, a muló, véges érzéki dolgokhoz kötözi és a porból s portól fölemelkedik, föl egész az égig s anélkül, hogy testi szemmel látna s kézzel tapintana, hiszi hogy az Úr feltámadott és él, hiszi, hogy az Úr az ő evangéliomában ma is, most is itt vagyon közöttünk, belép szívünk zárt ajtaján és így szól a háborgó lelkeknek: „Békeség nektek! Ne féljete, én veletek vagyok!”

Igen, boldogok, a kik nem látnak és mégis hisznek! Hiszik, hogy Te, Urunk, élsz és uralkodol, hiszik, hogy Te, Urunk jelen vagy hived között és el sem is hagyod őket mind a világ végezetéig; hiszik, hogy Te, Urunk, mindazokat, a kik te benned biznak és a te nevedet hívják segítségül, magaddal beviszed szenvedésen, nyomoron és halálon át a Te dicsőségedbe és megadod nekik a Te koronádat: az örök élet koronáját!

Uram! mi nem látunk, de hiszünk Te benned, Óh add, hogy e hitünkkel megnyerjük azt a boldogságot, a melyet magad ígértél a benned hívőknek!

MASZNYIK ENDRE.

Üres sirok.

* * *

Husvét vasárnapján önkéntelen is az üres sirokra gondolok. Azokra a sirokra, melyek közt egy én reám is vár s a többiekre, mikbe mindnyájan lefekszünk. Ti is, a kik, noha husvét ünnepe van, lehet hogy a halálra sem gondoltok, vagy a feltámadással se sokat törődtek, de akik mindnyájan elmentek a minden élők útján és elmúltok a mulandóság között.

El te is most élő nemzedék, mert megíratott, hogy minden emberek meghaljanak. El, te is Debrecen, a puszták őrvárosa, kálvinisták Rómája s el, te is kálvinista szent egyházam és szeretett magyar nemzetem. Elhullanak a népek, mint a fák levelei s az ő hirök, dicsőségek a sirba lemégyen.

De hiszen épen azért elmélkedem erről a sirról, hogy megtudjam, lesz e majd belőle feltámadás?

A feltámadást keresve pedig önkénytelen azokra a sirokra tapad tekintetem, a melyekből mint földből az elvetett mag, már kikeltek az eltemetett halottak s miket mint a Megváltó kökoporsóját üresen találtak a kegyes asszonyok.

A Márk írása szerint való s legrégebbi evangéliom így adja elő e történetet:

Mikor pedig elmúlt a szombat, Mária Magdaléna és Mária a Jakab anyja és Salomé drága keneteket vásárlának, hogy elmenvén bebalzsamozzák a Megváltó szent testét. És korán reggel a hétnék első napján a sirbolthoz menének napfelkeltekor. És mondják vala magok között: Kicsoda hengeríti el nekünk a követ a sirnak szájáról?

És oda tekintvén, látták, hogy a kő el van hengerítve; mert felette nagy vala.

És bemenvén a sirboltba látának egy ifjut ülni jobbfelől fehér ruhába öltözve és megfélemlének. Az pedig monda nekik: Ne féljete. A Názáreti Jézust keresitek, a ki megfeszítetett? Föltámadott, nincsen itt, imé a hely, a hová őt helyezék.

De menjete el és mondjátok meg az ő tanítványainak és Péternek, hogy előttetek megyen Galileába, ott meglátjátok őt, a mint megmondotta néktek.

És meglátták Őt és meg is találták, hogy soha el ne veszítsék. És a nélkül, hogy még a halálon átalmentek volna az Ő benne való hit által ők magok is átal változának és megdicsőülének. És a nélkül, hogy kikerülték volna a halált, ők magok is örök életet vőnek és élnek az Urban mind mostanságlan.

Ime a feltámadás bizonyági: az elhengerített kő, az üres sir és benne a bús halotti ruhák. De ezek csak a külső bizonyágok. A magasabb, a teljesebb: az új, a *tökéletesebb* élet, melyet a Krisztusban hívők vesznek s melyen sem koporsónak, sem halálnak, nincsen többé diadalma.

Husvét vasárnapján, a husvét csuda titkaira gondolva; hazám, egyházam, az emberiség és saját sorsom eseteit vizsgálva, aggódva kérdzem, hogy vajjon milyen élet is az a mi életünk?

Muhi, Mohács és Arad mezőin révedezik lelkem, az *üres sirokon*, melyekbe egykor mintha az egész magyarság bele temetkezett volna s a mikből mégis csodálatosan ismét feltámadott. A megáztatott vermekre gondolok, melyekbe a magyar protestáns egyházat és szabadságot hantolták Rudolf és hóhérai, a kik a törvényeket gonoszul megpótolták, Ferdinánd és Leopold, a kik a törvények lelkét még gonoszabbul elsikkasztották, Károly és a többiek, a kik a törvényeket ellenünk szegezték.

Három sir nyílt meg lábaink alatt: a belső egyenlenségek és a jezsuita támadások sirja. Felkeltünk belőle és lettünk vitatkozó protestantizmus.

Az alkotmányellenes merényletek és külső támadások sirja. Felkeltünk belőle és külső vallásszabadság harcosai.

Legmélyebb sirt ástak a kuruc világ összeomlása után, az állami hivatalos élet által megbénított magyar protestantizmus sirját. Kikeltünk ebből is és kifejlesztettük az egyház mai hivatalos alakját.

Az üres sirok, az elhengerített nagy kő, a gyászos siri ruhák, az üdözésnek, az elnyomásnak, az elnyomorításnak annyi tanujelei; mind bizonyágot tesznek arról, hogy a feltámadás külső bizonyágaihoz mi is eljutottunk.

Csak az ujjászületett, a magasabb élet van még hátra. Ez a felséges élet, melyben minden megdicsőül, minden jajszó elnémul, minden nyomor jólétre változik, minden gyengeség, terheltég, bűn megsemmisül s minden tehetség, minden erő, fensőbb hatályba és tökéletességbe fejlődik átal.

Óh vajha én is ezt az életet élhetném s te is Debrecen, a pusztaságok őrvárosa magyar református egyházam és magyar hazám, a kiket szerettek és a kiket most, midőn annyiszor megkóstoltuk a halált, mégis az üres, a tátongó és megáztatott siroktól féltetek.

Dr. Ferenczy Gyula.

A mi hivatásunk.

— Válasz Andrassy Kálmánnak. —

Kedves Kálmán! Szerető szivedből hozzám szálló szavadra elmentem hozzád. Amint amint csendes barátságos szobádban baráti bizalmassággal feszelen beszélgetést kezdtem: te se kérdve, se hallva kitérted a nagy piacra nyílt ajtót s bemutattál országnak, világnak úgy, a hogy ott voltam: egyszerű pongyola otthoni ruhában, be sem gombolkozva, rá sem is gondolva, hogy idegen szemek is megláthatnának... Aztán mellém álltál tiszteletes szép papi öltözékben, melynek komoly hatását csak fokozhatták a ráakgatott igazi drágakövek, antik ékszerek.

... Ne félj Kedves Kálmán! Nem veszem zokon!

Egyszerű ruhámat — a miben megláttak — nem szégyellem. Elismerem: én vagyok benne. S ha már úgy is láttak, át sem öltözöm. Benned meg tudtam irigység nélkül való igaz érzéssel gyönyörködni. Jól esett látnom kifogástalan öltözetet, tudtam méltányolni orcád ragyogását, szemeidet, mikkel kevés embertől látott messzeségbe tekintesz, beszélő ajkaidat, miken ott ég valami nyoma az oltárról vétetett eleven szénnek.

Most is néznék némán: dicsekedő, örvendező barátsággal, ha a bemutatkozásnál előre nem bocsátottad volna, hogy velem akarsz megvívni.

Első kijelentésedre csak mosolyogtam. Éreztem, hogy nincs okod reá. A te lelked — a hogy én ismerem — nem találhat erre sem okot, sem alapot az én mondásaimban.

De aztán, amint azt láttam, hogy te az én köveimből raksz sáncokat s azok mögül tűzelsz ream; amint észre vettem, hogy szavaimba belemagyarázol általam nem gondoltakat; mikor az én nevemben építettél te magad várakat, amiket — mondhatom: diadalmasan — földig romboltál; akkor éreztem, hogy nekem kell viadalt kezdenem, ha nem is oly művésziesen, nem annyi hadi tudománnyal — a magam egyszerű módja szerint!

Kezdem hát. Előre bocsátott vallomásom után akit nem érdekel elfordíthatja szemét.

*

Kedves Kálmán! Te címül azt irtad: „A mi hivatásunk.“ Textusod: „Tetszett az Istennek a predikálás bolondsága által tartani meg a hívőket.“ Beszéded főtételei: „A predikálás bolondsága, mint a hívők megtartásának biztos

eszköze.“ Viaskodó beszéded ebben tünteti fel a református lelkipásztor hivatását.

Én tagadom hogy így lenne!

Igaz, hogy közös dicsekedésünk Révész Imre — mikor az ötvenes években elődöm volt a szentesi parochiámon, — rendesen ezt irta neve alá: „református predikátor.“ Meg is okolta ezt azzal, hogy — főképpen nagy egyházakban — a református papnak minden munkája abban merül ki, egész élete abban telik el, hogy folyton folyvást csak predikál: a katedraban, keresztelő kőnél, urasztala mellett, szerelmes párok előtt s koporsók fejénél.

Az is igaz, hogy akkortáiban elég is volt ez.

Imádkozva kértek, várták a szülők szerelmök zálogát; zsoltárokat dudolva zengette az édes anya a bölcsőt. A kis gyermek ajkán egyszerre hangzott fel az apa, anya meg a jó Isten neve. Iskoláink durván gyalult padjai között tán kevesebb tudományt tanítottak, de bibliai történetet, krisztusi gondolatot többet. Ifjaink nem élveztek a korcsmai gyönyörűségeket, a férfiak nem hallgatták a piacokon dörgő, izgató szónoklatokat, népünknek nem volt mindennapi kábitója a krajcáros ujság erkölcsrontó szenzációival. A családok szent öröksége volt a tisztos ösök hü munkálkodása, buzgó vallásossága, puritán, becsületes életmódja. A kis egyszerű parasztházak tele voltak Isten félelmével és szeretetével, Isten háza meg az egyszerű házak imádkozásra, igehallgatásra összegyűlő embereivel. E viszonyok közt a lelkész hivatása csakugyan az volt, hogy vegye fel bibliáját, palástját s predikálja amire Isten lelke készíteti. A hallgatók ezrei lesték, szívökbe vették a szívében fakadó gondolatokat, az ajkán felhangzó szavakat: a világosság és szeretet, a bűnből és tudatlanságból kiemelés, az Istenhez vezetés, vigasztalás és lelkesítés ígét s ujjá születtek általa.

De az is igaz, hogy félszázad óta nagyot fordult a világ. Te ott egyszerűbb néped közt tán kevésbé látod kedves Kálmán! de bizony a legtöbb helyen elégedetlenség fogadja, zugolódás ringatja a nem kívánt gyermeket, Isten nevét meg se hallva jut az iskolába. S valljuk meg, annak levegőjét sem tisztítja, szenteli ma már a Krisztus lelke. Onnan is csak kényszerűt viszi a tanítót s tanítványát az isteniszteletre. Korához nem illő gyönyöröket hajszol az életbe kilépett ifju; a versenyző hiuság tetszélgesében nő fel a leányka; ingyen jogokat követel, káromkodva kiáltoz a munka nélkül élni, gazdagodni vágyó férfi s a templom felé indulókat utközben a piacokon lefogják az új evangéliumok lázító pre-

dikátorai. Az emberi elme egyet-egyet villan; új felfedezések, találmányok állnak a természeti ős-erők helyére; életfilozofia, felvilágosodás, praktikus világnézet igyekeznek kiszorítani a lelkeket tápláló őserőt: a vallást, a krisztusi szellemet. Az élet és megélhetés jelszava lett „*az én cultura*“ s ennek kettős megnyilatkozása: az élvezetek és előnyök hajszolása, kettős eredménye: az ideges kapkodás és a mindent megtapodni kész *stréberség*.

... E szomorú változatos világban más lett a református lelkész hivatása, hatásának módja is. Magasztos ideálként még mindig előtte lebeghet, hogy a predikálás bolondsága által megtartsa a hívőket. Tán biztatgathatja is lelkét, hogy sziveket lebilincselő, hiveket megtartó, alkotásokra hívó, irányító, vezető és lelket adó ereje és hatása, a szellemnek és Krisztusnak való szolgálata abban jut diadalra, ha predikálja hiveinek az igét — tiszta igét, feddhetetlent!

De az élet tanulsága, hogy édes szavu, lánglelkésedésü, krisztusi szellemenben szolgáló predikátorok katedrai körül is sokszor pusztapadok ásítognak. A predikálás kiáltó szó lett a pusztá templomokban. Ha a Krisztus ma járna a mi népünk közt, szava panaszosra válna: „Az én juhaim nem hallják, még kevésbé hallgatják az én szómat.“ Módosulna példázata is. Nem 99 juhot látna ma együtt s nem egyet elveszve, hanem látná, hogy sok helyütt egy van a pásztor mellett, a többi elszéledve messze kalandozik. Egyenként kell utánok mennünk. A tömegekre hatás lehetősége tagadhatatlanul enyészik, az egyénekre hatás szüksége mind sürgetőbbé — a protestánsizmus életfeltételévé — lesz.

... Kedves Kálmán! Hívőket megtartó predikálásba csak akkor kezdhetünk, ha hívő hallgatókat szereztünk hozzá. Első hivatásunk hát, hogy hiveinket — az elszórt csontokat — felkeressük, lelket, — a Krisztus lelkét — lehelljük beléjük s lábra állítsuk azt a „felett igen nagy sereget“, mely egykor a ref. predikátorok körül állt, de mely elszéledt, talán éppen azért, mert . . . *csak* predikáltak neki. A XX. században a lelkész munkatere mindjobban kihelyeződik a templom szűk falai közül az élet széles tengerére, és új feladatának jelszava: „Embereket halászni“ ott a zajló, morajló zavaros vizeken. Hivatásunk lett a lelkigondozás; társadalmi és szociális téren, kulturális és humanitárius kérdésekben való vezető munkásság: a krisztusi szellem érvényesítése a közöttünk folyó örvénylő életben. És csak azután jöhet ennek betetőzéséül másodiknak az a hivatás, amit te egyedülinek mondasz: az igehirdetés.

És a református lelkész eme két hivatásának kölcsönhatásban és teljes összhangban kell állnia. Hívőket kell előzetes munkával szereznie, hogy legyen, a ki hallgassa predikálását s predikálásával a hiveket kell megtartania, hogy legyenek hiveket szerző feladataiban munkatársai. A kölcsönhatás, az összhang biztosítása, a mi — emberileg elképzelhető — lelkészi tökéletességünk.

De éppen e szempontból meg kell vivnom veled azért is, hogy megállapítsuk, mi nekünk református lelkészeknek *mint predikátoroknak* hivatásunk!

(Folyt. köv.)

Futó Zoltán.

Ritschl iskolája s annak theol. fejlődése Kaftan Dogmatikájában.

(Folytatás.)

E fejtegetések ellen következő kifogások emelhetők. A vallás általános fogalmából kiindulás bizonyos fokig a keresztyénség kisebbitése, mert értéke attól tétetik függővé, mennyiben felel meg annak, így nem dogmatikai, hanem inkább vallásfilozófiai kiindulást képez. Ha most már ezt a fogalmat tapasztalati uton akarja megszerezni Kaftan, bizonyossága az ő pozitivistikus irányzatának. Nem a tapasztalat kizárásáról van itt szó, hanem a bölcseletről és munkájáról, mely annak alapján képezi a fogalmat, mialatt a filozófiának kizárása folytán a vallási jelenségek pusztá leírása származhatik. A vallás fogalma minden esetre theoretikus ismeret. Hogy különben, ami tapasztalati, az egyszersmint nem praktikus is, azt éppen a természeti vallások mythológiája bizonyíthatná. Kaftan pedig egyenesen praktikus céloktól teszi függővé a vallást, amelynek belső értéke is a hitnél fogva van meg. De hát nem lesz ez által maga az alap illuszióssá s maga a vallás teljesen subjectív értékűvé? Ez a Kant morális bizonyosságára felépített praktikus istenhit filozófiai álláspontnak elfogadható, amitől pedig Kaftan éppen óvakodik, amde a tiszta ész bírálata előtt már Kant kevésnek tartotta. Becsi tételek, praktikus eszmék, vonatkozzanak bár földi vagy örökkévaló célokra, nem magyarázzák meg magokban a vallást, nem elégségesek a keresztyénség abszolút voltának bizonyítására s a Kaftan által elfogadott két központi fogalom nem meríti ki a keresztyénség tartalmát.

A keresztyénség — folytatja Kaftan — a maga konkrét megjelenésében hit, kultusznak, ker. életnek ez a központja. Tartalmát Istenről és a hozzá való viszonyról alkotott ismeret képezi. A megismerés jelenti: ité-

letet alkotni, melyet igaznak tartunk. A hit igazsága a vallás praktikus természetében rejlő szükségképesség. A régi theologia a hitet a philosophiai ismerettel cserélte fel t. i. tekintélyhitnek, a hagyományos igazság elfogadásának tartotta, ezzel szemben az újabb Reischle által (Werurtheile und Glaubensurtheile) kifejtett nézetet fogadja el, hogy t. i. a hit becsületen alapuló, a valóságnak megfelelő ítélet, melynek bizonyossága maga személyi élet, épen úgy, mint az erkölcsi törvény létezését annak kötelező ereje bizonyítja. (28—40).

Stange (43 kv.) meggyőzően bizonyítja be, hogy a reformátorok értékítéleten alapuló hitet nem ismertek, melynek tartalmától függene a vallás, a reformátorok előtt Isten létele szilárd bizonyosság volt, melyet sem hitetlenség, sem hamis hit meg nem dönthet. Kaftan személyes meggyőződése semmit nem változtat azon, hogy theoriája illusionismusra vezetne. A vallásos megismerés ismeretelméleti kérdés s nem érinti a hitet Hit és megismerés között nem pusztán gradualis különbség van, egyik subjectiv, másik objectiv, már a mennyiben válaszfalat lehet vonni. A Kant moralis következtetése is egyénekenként különböző értékekkel bírnak.

A keresztyénség kijelentett vallás. Erről tárgyal Kaftan a következő szakaszban. A kijelentés Isten tudtuladása, mely tartalmilag az embert érdekli. Hogy a kijelentés valami igazságnak is közlése, az másodlagos jelentőségű. Kijelentés és vallás kölcsönös viszonyban vannak azonban egymással. Szellemi vallásoknál, amilyen a keresztyénség, a kijelentés Isten önközlése, valóságos Istenismeret, csak hogy mialatt a többi vallásokban az az önkijelentés belső megvilágosításban áll, a keresztyénség a történelemben fixirozott kijelentéshez ragaszkodik, mely ethikai természetéből (váltságvallás) foly. E külön kijelentéssel áll vagy esik a keresztyénség. Az előkészület Izrael kebelében történt, a beteljesülés a Krisztus műve, ki megalapította az Isten országát és a kiengesztelődést Istennel. A kijelentés utolsó mozzanata a lélek kitöltése a tagokra. Krisztus így a történelmi kijelentés központja. Hit és kijelentés tehát együvé tartoznak, hol az ember Istennel kibékül s szent országába elhívatik, ott történik kijelentés, ismeretközlés is. A kijelentés, mint Istennek az emberiség üdvére irányuló tevékenysége, egyúttal igazságnak is közlése, más felől a hit bizonyosságát éppen az képezi, hogy kijelentés szolgál tartalmául. Különösen a „Zur Dogmatik“ c. alatt kiadott magyarázatában kel ki azon intellektualismus ellen (109—139), mely a kijelentést tanoknak a törvényévé tette s vitatja, hogy a kijelentés elfogadásánál a vallás praktikus természetéből folyó szabad elhatározásról (fiducia) lehet szó. (40—55.)

Hogy Kaftannak ez a fejtegetése a keresztyénség különös kijelentését megfejteni nem képes, az első pillanatra látható. Hiszen szerinte az a kijelentés a ke-

resztyénség szellem-erkölcsi mivoltának következménye, tehát vallástörténelmi alapon nyer bebizonyítást. Pedig a kijelentés a vallás alapítója s nem a vallás a kijelentés létrehozója. Az ószövetségi vallás kijelentésszerűsége pl. az által bizonyul szerinte be, hogy maga a vallás a nyert kijelentésnek alatta marad, épúgy a keresztyénség különállása csak összehasonlítás által tűnik ki. Aztán a fejtegetés, hogy hit és kijelentés együvé tartoznak, a kijelentés tartalmának ugyszólván elsikkasztására vezet, praktikus szükség ismét, mely a kijelentést indokolja. Valóban csodálatos, hogy ezek után, mégis a következő szakaszban a szentírás tekintélyéről szól, mikor a subjectiv hitnek az irás felett álló fontosság tulajdonítottatik.

A régi inspiratio-elmélet elvetésével fogadandó el a szentírás tekintélye mint formalis vagy ismeret principium, természetesen a történelmi kutatások figyelembevételével. Az irás a kijelentés bizonyossága, melynek történelmi valóságát a hitnek is érdekében van kutatni, úgy hogy az inspiratio semminemű faja meg nem állhat. A testimonium spiritus sancti vonatkozik az isteni kijelentés tartalmára s nem eredetire stb., úgy hogy a kölcsön-viszony hit és kijelentés között meg marad. Ámde tanfelvek a szentírásból közvetlen nem merithetők. A szentírásnak közvetlen hatása a hitre van, mely tehát közvetítő organum gyanánt szolgál. A kijelentés objectivismusa azután a hit subjectivismusa ellenében úgy lesz megvédve, ha az irás használatánál a keresztyénség praktikus alapeszméi, kiengesztelődés és Istenországa szolgálnak vezetőül.

Látható e rövid kivonatolásból, hogy Kaftan saját rationalis eszméit fedezgeti a szentírásra hivatkozással. Ha készséggel fogadjuk is a historiai, kritikai munkát, a hit tárgyaül szolgáló kijelentés ismét más dolog s e tekintetben az irás inspiratioját elvitatni nem lehet. És hogyan akarja Kaftan a szentírást magyarázni? A kiengesztelődés és Istenországa praktikus alapeszmék, vagyis Ritschl elvei alapján. Mennyiben igaz hát Lobstein dicsérete (Theol. Litteraturzeitung 1905, 210), hogy Kaftannal Harnaekkel ellenében a keresztyénség reductiójáról nincsen szó? Igen is van, bár nem olyan fokig. És bizony azok a kiesinyelt reformátorok voltak szabad szelleműek, kik közvetlen az irásból szereztek meggyőződésüket s nem Kaftán, ki annak hangsúlyozásával, hogy a theologiának más formalis principiuma, ismeretelve nem lehet, mint az egyháznak Ritschl elveit akarja arra reakényszeríteni.

b) Az egyházi hitvallásról szóló rész első sorban a dogmák fejlődéséről tárgyal. A ker. igazság fejlődésének van alávetve, mely alatt a kijelentés jobb és tökéletesebb elsajátítását kell érteni. A ker. ismeret eme fejlődése azonban organikus összhangban áll a korszakokkal, az összfejlődésnek integráló mozzanatát képezi.

Mivel pedig a vallás praktikus motivumo-

kon épül fel, még az előző korszakok egyoldaluan theoretikus fejlődésénél is éreztetni kell, hogy ez a praktikus, vallásos alapfogalmakban milyen változást hozott létre. (69—76). Dogmatörténelmi felosztása aztán az ismert ritschlianus felosztás. A görög egyházban, melyben vallás és erkölcs egymásmellett állanak, a vallás puszta ismeret; a római katolicizmusban az Isten országa egy, nemzeti korlátokon felülemelkedett vallás-erkölcsi közösség; legfelül áll a protestantizmus, mely többé nem törvényvallás. Mindeme korszakokat megelőzi a keresztyénség őskora, de valamint ennek alapfogalata, a Krisztus közeli visszatérése a későbbi korok számára lehetetlenné lett, éppugy van a többi korokkal is (77—88). A régi görög egyház dogmái pl. (trinitas, christologia) a kegyesség más alakjához tartoznak, mint a keresztyénségnek hit általi megigazulásáról szóló predikációja. (76).

Szerintünk a ker. igazság mindig ugyanaz volt s annak alakulása belső motivumokból, nem a keresztyénségen kívül álló tényezőkből magyarázandó (v. ö. Lelkészegyesület 1909. 9. sz. Theol. szakoktatás). Hogy azok a praktikus alapeszmék eddig még nem nagy szerepet játszottak, azt maga Kaftan elismeri s a keresztyénséget ez alapon osztályozni, képtelenség. Még inkább az, a különböző korszakok ker. igazságait egymással szembe állítani s a kijelentésnek oly „kiegészítését” venni fel, mint azt Kaftan teszi, a szentírás tanítása ellen van.

Amit Kaftán a dogmák alakulásáról mond, elmondhatjuk. Az a kérdés azonban, hogy a reformáció, mint új alakulat, mily viselkedést tesz szükségessé a már meglévő dogmákkal szemben? Egyszerűen átvenni őket nem lehet, hanem átalakítani a megváltozott alapnézetnek megfelelőleg. Jól megjegyzendő, hogy az alapnézet változott meg. A régi kegyesség az egyházhoz és annak intézményeihez tapadt, a reformatori kegyesség minden törvényes jelleget törölt. S így erre praktikus vonatkozásában a dogmáknak, a keresztyén ismeretnek egészben való átalakításáról lehet szó. Azt ellen vetni, hogy a dogma az igazság megismerése s ezt a prot. kegyesség is követeli, nem lehet, mert Kaftán maga is képtelenség tartja a dogma nélküli keresztyénséget, de hiszen a reformáció azoknak csak átalakítását tette a dogmatika feladatává. Persze a feladat megvalósításától még távol vagyunk. Azoknak az ismeretből (gnosis) származó tanoknak a prot. kegyesség megismerési formájával, a hittel kell előbb összhangzásba jönniök. (88—98). Ami most már a prot. egyház hitvallástételeit illeti, ezek annak a módnak mutatói, ahogyan a prot. egyház a kijelentést felfogja. Megértésök történeti uton lehető, mely egyúttal azt is mutatja, hogy az alapnézet különbözősége dacára sok tekintetben a régi tanhagyományban gyökereznek. Ezért a hozzájuk való ragaszkodás nem jelent egyebet, mint a bennök kifejezésre ju-

tott hit követése, azok a theol. kifejezések pedig, melyek e hittel adáquatoknak nem mondhatók, jelentéktelenek. Vagyis a vallástételek azon összefüggésből magyarázandók, mely létrejövételükkor a keresztyénség összképét alkotta. (19—103).

(Folyt. köv.)

Dr. Lencz Géza.

Külföldi levél.

Berlin, 1909. március 12.

Nagytiszteletű szerkesztő ur! Kedves barátom!

II.

Stöcker alapította meg szintén a keresztyén-szociális pártot, hogy a munkásságot ismét megnyerhesse az egyháznak. Sok ellensége azt hitte, hogy az által a városi missió hanyatlani fog. Ellenkezőleg történt. A nyilvános életben való harc csak bátorságot adott a kegyes lelkeknek úgy Berlinben, mint a vidéken a sötétség ellen való küzdelemre. A városi missionáriusok örömmel látogattak azután lelki gondozás szempontjából az egyházakat. A missió vagyona is úgy a császári ház, mint egyes kegyes alapítások adakozása folytán rohamosan növekedett. A központja a városi missiónak az ugynevezett Johannis-strassen van.

Március 5-én d. e. 9 órakor indultam el a városi missió központi épületébe, hogy az inspektor De Seur által jelzett gyűlésén a városi missionáriusoknak részt vegyek. A lakásomtól meglehetősen távol van ez a missió ház, de a földalatti villamossal gyorsan el lehet jutni a Hallesches Torig, a honnan már csak egy pár percig kell gyalogolni. A missióház óriási nagy épület, a melynek egyik falára nagy betűkkel ezen szavak vannak felírva: Soli deo gloria. 1889. Ebben az évben alakították át nevezetesen az egész épületet. Az ugynevezet Querhalleban már teljes számmal egybe voltak gyűlve a missionáriusok. Ez a terem szokott tanácskozási helyül szolgálni. A bejáratnál ezek a szavak olvashatók: Jesus Kristus gestern und heute und derselbe auch in Ewigkeit (Zsid. 13,8.: Jézus Krisztus tegnap és ma ugyan azon volt, mindörökké ugyan azon leszen.) Ebben a teremben vannak felakasztva a falra azoknak a koszorúknak szalagjai, melyeket a különböző testületek Stöcker koporsójára helyeztek. Körülbelül mintegy 200 szalagot számláltam meg.

Az elnöklő lelkész von Scheven bemutatott a városi missionáriusoknak. Vele ugyanis már előzőleg megismerkedtem a hozpizban, a hova reggelenként Isten-tiszteletet tartani jön el. Az elnök maga mellé ültetett Enekkel kezdődött a gyűlés. Majd felolvasta János 4. alapján a Jézusnak a Samáriabeli nővel való találkozását. Ezután megmagyarázta a történetet még pedig igazán megható módon. Fejtegette azt a gondolatot, hogy miképpen kell az elzárt sziveket, mint valami bezárt ajtót kinyitni, meg kell találni a helyes kulcsot. Valamint a bezárt ajtót nem lehet minden kulccsal kinyitni

ügy van ez az elzárt szíveknél is. Jézus is különféleképpen igyekezett megnyitni a Samáriabeli nő szívet s midőn látta, hogy a két első kísérlet (barátságos beszélgetés, az örökélet vizének felajánlása) nem sikerül, a leghelyesebb kulcsot veszi elő: mindentudóságát. Tudja, hogy a Samáriabeli nőnek 5 férje volt. Csak ekkor tér meg a nő. Így kell eljárni — mondá Schewen — a városi missionáriusoknak is. Igen helyesen jegyeztem meg erre egy missionárius: csak az a baj, hogy nálunk hiányzik a mindentudóság. Igen nagy adomány kell ahoz, hogy valaki, ha látogatást tesz egyes házaknál, mindjárt bele találja magát a helyzetbe. Meg ha az a missionárius csak hírből tudja egyik-másik embernek a rosszaságát, nem mondhatja határozottan a szemébe, mert könnyen vádat emelhet a törvényszéknél. Igen érdekes tapasztalatokról számoltak be aztán ezek a missionáriusok a lelki gondozás mezejéről. Rendkívül érdeklődéssel hallgattam. Az egyik missionárius Schulze — a nevét is megjegyeztem — beszélt el, hogy meglátogatótt egy családot, mivel hallotta a férjéről, hogy ki akar lépni az egyházból. A férj nem volt otthon s a feleségével kezdett beszélgetni, hogy miért lép ki az egyházból a férje. A nő eleinte hidegen fogadta s odanyilatkozott, hogy ahoz senkinek semmi köze, sőt, hogy béke legyen a házban még ő is ki fog lépni a férjével. Ehez a gondolathoz fűztem aztán beszédemet, mondá Schulze. Elmondtam neki, hogy nem így találja meg az igazi békét, hanem a Krisztusnál. A nő annyira szívére vette ezeket a szavakat, hogy kért, hogy akkor menjek el, ha férje otthon lesz. Elmentem és sikerült is szándékuktól eltéríteni őket. Egy másik missionárius beszélt el, hogy találkozott egy fiatal pincérral, a ki szüleit azok ellenére otthagya, velők teljesen szakított. Kérte őt, hogy térjen vissza születhez. Egyáltalán nem akart hallgatni a jó szóra. Ekkor a kezébe adta a missionárius a bibliát, hogy olvassa el Luk. 15. részét a tékozló fiúról. A pincér hozzá kezdett olvasni e történethez, de nem tudta végig olvasni. Könnyekbe tört ki. Kérte a missionáriust, hogy békítse ki szüleivel. Megtörtént. A fiatal ember később szorgalmával megtakarított filléreiből szép összeget küldött a városi missió céljaira. Oh mily megható történeteket hallottam itt! Mind megannyi bizonyosság arra nézve, hogy Jézus igéjével még ma is meg lehet hódítani a szíveket, csak nem kell félni a munkától, a fáradságtól, ha Isten országa terjesztéséről van szó. Végül igen érdekes eszmecsere indult meg azokról az eszközökről, amelyeket a lelkigondozás terén sikerrel használhatnak a missionáriusok: Egyes bibliai helyek idézése az illető család viszonyaira alkalmazva; a 10 parancsolat felhasználása, mivel a hegyi beszéd egyszerű embereknek igen magas; a betegek meglátogatása, thea-estélyek, családi estélyek rendezése (Thecabend, Familienabend) ahol vallásos eszméket lehet cserélni; gyermekistentiszteletek tartása, mivel a gyermekekkel a szülők is elmennek s nem lesznek többé közömbösek az egyház iránt. Igen helyesen lehet felhasználni a napi sajtót s abban is tudtára adni a közönségnek az egyes vallásos összejövetelek idejét. Az összejövetelt énekekkel zárták be a missionáriusok. A gyűlés végeztével azon kérdésekre, hogy Berlinben is lépnek ki többen a hivatalos egyházból, Schewen a következőkben adta meg a felvilágosítást: Igen, lépnek ki s a kilépettek vagy: atheistákká lesznek vagy valamely szektához (baptista, adventista) csatlakoznak. Sokszor megtörténik, hogy az egyes kocsmákban osztogatják a kilé-

pési formulákat. A városi missionáriusok azonban a keleti eljárásnál megszerzik a kilépni akarók névsorát s házaikban felkeresik őket pedig és sok sikerrel. Legtöbb kilépése okául a magas egyházi adót hozza fel. Tehát Berlinben is kísért az egyházi adó.

A gyűlés után Schewen el lévén foglalva, a missió-ház háziatyja, a ki egyszermind a büntetésből kiszabadultak lelki ápolásával is foglalkozik, Siepman vezetett körül a missió-házban. Gyönyörű a missió-ház temploma, a hol 2000 emberre van ülőhely. A főtisztelet minden vasárnap 10 órakor van. Igen praktikusnak vannak készítve a székek. A mennyeiben gyakran tartanak népies koncerteket vallásos jelleggel, a székeket akkor ellenkező irányba lehet fordítani az orgona felé. Ha pedig családi estélyek vannak, minden második széket asztallá lehet átalakítani. Van ezenkívül egy kisebb terem — régebben variete színház volt — 1200 emberre. Itt tartatnak a gyermekistentiszteletek. Megmutatta aztán Siepman az intézet művészi osztályát (Kunstanstalt) ahol templomi felszereléseket urvacsorai eszközöket, keresztelő edények, keresztelő medencéket árulnak. A művészetnek igazán kiváló remekeit lehet itt látni. Gyönyörű berendezésű nyomdája van a városi missió-háznak. Bemutatott Siepman a nyomda vezetőjének Cr. Osmernek. Az első emeleten van a könyvkereskedés, a másodikon a szedő-terem, a harmadikon a gépterem. Ez az egész költséges apparátus nagy részben a városi missió céljaira dolgozik, mert hiszen rendkívül sokféle nyomtatvány szolgálja annak magasztos céljait. Midőn az egész házat megtekintettük, kérdeztem Siepmanntól, hogy honnan szerzik be a városi missió céljaira azt a teinérdek sok pénzt, azt felelte: Der liebe Gott schafft uns Geld. (A jó Isten szerez nekünk pénzt.) És ez úgy van. Sok jó akarója van a missiónak. Előtem van a missiónak havi folyó irata, a melyből kiténik, hogy csak január hóban 10.000 márka folyt be erre a magasztos célra. Egy magát meg nevezni nem akaró Ohlinak, a missió elnökének 5000 márkát adott át január hóban.

Március 7-én ismét elmentem a városi missió-házba, hogy — a mint már fentebb jeleztem — meghallgassam a 12 órakor kezdődő gyermekistentiszteletet, a mely a nagy teremben tartatott. Ezen az istentiszteleten nagy számmal vettek rész egy a fiú, mint a leánygyermek. Erre a célra van külön énekes könyv, a mely a gyermekek értelmének megfelelőleg van szerkesztve. Énekekkel kezdődött a gyermekistentisztelet s azután Schewen lelkész imádkozott, majd felolvasta Márk 9. részét a hol Jezusnak a hegyen való megdicsőítéséről van szó. Mikor felolvasta, felkéte a városi missionáriusokat, hogy e fejezetet magyarázzák meg a gyerekeknek. A gyermekek az óriási nagy teremben csoportokban voltak besorozva, a fiúk külön, a lányok külön. A mintegy 200 gyermek 10 csoportra volt felosztva. Mindegyik csoportnak egy egy missionárius magyarázta meg a felolvasott bibliai történetet s kérdéseket intézett a gyermekekhez: Mi az a hegy? (Valamint a debreceni, úgy a berlini gyermekeknek is nehéz megmagyarázni azt a fogalmat, mivel Berlin egészen sík vidéken fekszik s a Tempelhoffelfeld mellett levő Kreuzberg nem valami tekintélyes magasság.) Kik voltak Jezusnak a legkedvesebb tanítványai? Mikor így a missionáriusok teljesen megvilágították a gyermekek előtt a szóban forgó bibliai történetet, megszólalt az orgona s azután Schewen mondott még összefoglaló bibliamagyarázatot s magyarázás

közben mindig kérdéseket intézett a gyermekekhez. Érdekesen vonta le a tanúságot a bibliai történetből. Miképpen a tanítványok szerettek Jézussal ott fent lenni a hegyen, úgy nekünk is szeretnünk kell vele lenni a templomban. A mi a tanítványokra nézve a hegy volt, az reánk nézve a templom. Végül a Miatyánkot mondta el Schewen s aztán a záró imát. A befejezés után egy darabig beszélgettem Schewennel a gyermekistentiszteletéről s ő úgy nyilatkozott, hogy gyakran 400 gyermek jön össze s általában a gyermekekkel való foglalkozás igen hálás, mert többnyire — a mint már említettem — a szülők is eljönnek gyermekeikkel. Schewen megismertett Wolfer missionáriussal is, a ki kért, hogy aznap vasárnap este látogassam meg a vezetése alatt levő ifjusági egyesületet, a mely egyik külvárosban van (Rixdorf, Lenaustrasse 20.)

Este el is mentem az ifjusági egyesületbe; úgy Wolfer, mint egy másik városi missionárius rendkívül szívesen fogadtak s bemutatottak az ottan egyesült ifjaknak. Az ifjusági egyesület igen csinosan van berendezve. Elöl van a ruhatár. Aztán vannak a játéktérmegek, a hol sakkoznak, billiárdoznak az ifjak. Van olvasóterem, csinos könyvtár. A nagy teremben van hármónim. Itt szoktak az bibliamagyarazatot, továbbá felolvasásokat tartani. Rendkívül érdekelték irántam, a mikor Wolfer bemutatott, hogy Magyarországból jövök. Mindjárt énekeltek is harmonium kísérete mellett először egyházi énekeket, azután hazafias dalokat, a melyek mind a német dicsőséget magasztalják. Az egyik missionárius Scharpf kedvet akartván nekem szerezni, kereste az énekes könyvekben, hogy hátha meglesz a „Gott erhalte“ stb. hogy elenedelhessek. Én aztán elmondtam, hogy nekünk ez egyáltalában nem kedves dalunk. A dallam szép, de a szöveg nem. Majd Döring tanító tanított szabad előadást Lwinstone afrikai utazásáról. — Végül már előzőleg már fellettem szállítva — beszélnem kellett Magyarországról az ifjaknak. Különösen nem ismertek az Ausztriahoz való viszonyunkat. Előadtam, hogy függetlenek vagyunk egymástól, csak 3 közös ügyünk van. Hálásan fogadtak előadásomat s kértek, hogy míg Berlinben leszek, máskor is látogassam meg őket.

Most zárom leveletem. Közelebb érdekesebb dolgokról fogok beszámolni.

(Folyt. köv.)

Szerető barátod:

Veress István.

IRODALOM.

**Magyarország egyházi életének leírása 1851-ből
Brace Károly amerikai író által.**

„Hungary in 1851“ cím alatt Brace Károly amerikai államférfi, ki személyesen járt a jelzett esztendőben hazánkban, részletes és nagy tájékozottságra valló pontossággal tárgyalja Magyarországnak akkori

elnyomott, nehéz helyzetét. Többek között az egyházi viszonyokról is megemlékezik, miket nagy előszeregettel emleget. Könyvének a magyar protestánsokra vonatkozó részét ismertetem ez alkalommal.

A 18-ik fejezetben egy hajdusági ref. lelkésznel interviewját írja le, kit nem talált a parochián, hanem szállóskertjében keresett fel. Hatalmas, magyarosterméti pap volt, de bajusz és szakál nélkül, a mi feltűnő volt előtte. Német és latin nyelven folyt közöttük a társalgás s a lelkésztől sok érdekes, a haza és egyház elnyomására vonatkozó értesítést nyert. Nagyon meghatotta a korai hétköznapi istentisztelet, a mikor a templomot, hívőkkel megtelve találta s a magyarok vallásosságát az angolokéhoz hasonlítva fajunkat a föld egyik legbuzgóbb s legistenfélőbb népének mondja.

A 19-ik fejezetben igen részletesen és történeti-híven a hajduk multját adja azon viszony említésével, a mi őket Bocskayhoz fűzte.

Érdekes a Debrecenről nyújtott kép. E város tipikus magyar jellege nagyon megtetszett neki s kiemeli, hogy már maga a vallásos jellegű, debreceni köszöntési mód mennyivel felette áll a más vidéken használt „unterthätigster Diener“-nek. Megörökíti könyvében a „főtemplom“-ot, hol 1848-ban az országgyűlést tartották s a történeti emlékü oratoriumot. Jól eset neki, hogy a kollégium megtekintése alkalmával egy terembe vezették, hol a kántus „eljen“ üdvözlés után néhány darabot énekelte előtte. Az éneklést „érezssel teli“-nek s a kántust „Különösképen jól vezetettnek mondja.“

A 25-ik és 26-ik fejezetben a magyar protestánsokat s egyházuknak történetét ismerteti. Információit egy budapesti ref. lelkésztől nyerte első sorban, kit Magyarország legnagyobb egyházi szónokának nevez, (Bizonyára Török Pal) kihez ajánló leveleket vitt magával. A magyar lelkész örömele fogadta s az ég kövét látta benne. Elmonda előtte, hogy a magyar protestánsok az elnyomás hatása alatt épen a külföldi protestánsokhoz készülnek segítségért folyamodni s kérte Bracet, hogy Amerikában legyen szószólója a magyarországi protestánsoknak, mit ő készséggel meg is ígért. Két estén át vett részt a pestvidéki lelkészek által tartott magánjellegű értekezleten s híven ismerteti a magyar prot. egyház multját, benne a Bocskay, Bethlen és I. Rákóczy György szerepét s az általok eszközölt békekötéseket. Majd egyházunk saervezetének tiszta képét nyújtja s ismerteti a „general curator“-ok szerepét. Azon ígérte, hogy amerikában védelmére kél a megtámadott magyar protestantismusnak, már könyve kiadásakor beváltotta, midőn a 26-ik fejezetet eként zárja be.

„Legjobban azt sajnálom, hogy a magyar prot. lelkészek nem személyesen védelmezhetik ügyüket Amerikában. Mert ezek épen azok az emberek, kiket meg szeretnének honfitársaink. Ők különösképen a nép predikátorai, gazdag szellemi tartalommal és műveltséggel bíró emberek, telve szívet és társadalmi humoros természettel, de e mellett hajlíthatatlan férfiastermészetűek, a mi különösképen nagy batást érne el hazánkban. Ezek olyan emberek, kik feláldoznának a mint fel is áldoztak mindent a nagy ügyért, mit képviselnek, a panaszkodás legkisebb gondolata nélkül. . . Gondoljátok meg amerikaiak, bárminő felekezethez tartoztok bár, kik szeretitek a szabad gondolkodást és szabad intézmények terjesztéséért munkálkodtok, mit jelent e kife-

jezés: katolizálni Magyarországot?! Azt jelenti, hogy a jobb jövőre utolsó reményét is össze kell törni s el kell pusztítani e nemeslelkű nemzet előtt. Azt jelenti, hogy nem Amerikának, vagy Francia vagy Angolországának katolicizmusát viszik be, hanem a hazug jezsuiták s a szabadságot gyűlölő Bécs és Nápoly katolicizmusát. Azt jelenti, hogy végleges halál várakozik az ősi egyházi alkotmányra, mely oly régi idő óta pártfogolt és táplált szabad gondolatokat.

S ti Amerikának protestánsai, kiknek őseitek szenvedés és nyomorgás után nyerték meg ugyanazon kiváltságot, a mit most a magyar protestánsok elveszítenek, ti, kik tudjátok ennek értékét, tudjátok azt is, hogy az emberiség tiszta hitének s boldog időszakának reménye függ ama principiumból, nem tesztek és nem szólnak semmit a ti testvéreitek nyomora és próbára tevő fájdalma érdekében? Krisztusnak ügye kiállt felétek Magyarországból!

S ti hazámnak lelkészei, kiknek dicsőségetek s hatalmatok mindig abban volt, hogy első helyen küzdötetek a vallási és polgári szabadságért, emlékezzetek meg, hogy a ti puritán testvéreitek, Magyarország protestánsai épen most vannak a küzdelem hevében és nehéz helyzetében, mi már befejezett rátok nézve. A támadás csapásai most nehezdednek rájuk s vagy gyorsan igénylik a ti segítségeteket, vagy aztán soha. Az ő bukásukkal, a magyarországi protestantismus romjaival kelet Európára nézve a tiszta hit utolsó lángja alszik ki. Rokonszenvünknek a világ előtt való kifejezése tehet valamit, de vagyunknak s pénzünknek feladozaza még többet. Segítsétek a bezárt iskolák, akadémiák, lerombolt templomok megnyitását, illetve felépítését. Egy nemzet sincs a világon, mely olyan adakozó volna mint az Amerikai. Lehet-e elképzelni jobb alkalmat erre, mint Magyarország protestánsaink jelen helyzetét?

Ilyen bátor és határozott szavakban keres pártfogást az amerikai utazó elnyomott magyarországi hittestvérei számára, kiket megkedvelt, kiknek lelkészeit nagyra becsülte s igazságtalan üldözések felől meggyőződött.

Különösen a debreceni prot. püspökről emlékezik meg nagy tisztelettel (Szoboszlai Papp István), kihez őszintén ragaszkodott s viszont az is öhozzá. Az ősz püspök kocsiját ajánlotta fel neki elutazása alkalmával s mindkét orcáját megcsókolva bocsátotta el utjára. A bebörtönözött Könyves Tóth Mihály esetét is feljegyzik.

Több tréfás epizód fűszerezi a komoly előadást. A magyart „füstölő” nemzetnek mondja, mert a parasztonokon elkezdve fel a püspökökig mindenki dohanyzik. A Kantus énekének meghallgatása után feltűnt neki, hogy a diákok gyanusan néznek magas, fekete kalapjára s egy paphoz fordulva felvilágosítást kért, ki azt így adta meg: Ön nagyon szerencsétlen, mert hivatalos, ausztriai kalapja van. Látja az itt (egy alacsony és széles karimájú kalapra mutatva) demokrátikus kalap s ha azt hordanám az utcán, osztrák börtönbe küldenének. Ez itt a Kossuth kalap, magyar, de nem forradalmári kalap. S az öné teljesen osztrák reakciónárius kalap. A tréfás megjegyzésre szerzőnk jól mulatott, de mint mondja, a kalapok analysise szomorúan beszélt Magyarországi akkori helyzetéről.

Perth Amboy N. J.

Nánássy Lajos.

Esperanto nyelvtan. Török Péter kartársunk, főiskolánkban a természetrajz tudós tanára *Esperanto nyelvtant* írott és adott ki. E munkáról az esperantistáknak Párisban megjelenő legrégebb és az egész földkerekségén legelterjedtebb lapjában a „*Lingvo Internacia*” 1909-ik év (XIV évfolyam) márciusi (3-ik) számában a következő bírálatot olvassuk:

„Az *Esperanto nemzetközi segédnyelv nyelvtana olvasmányokkal és szótárral*. A magyar nyelvhez alkalmazva írta Török Péter tanár. Debrecen (Hungorijo) Ára (Prezo) 3 korona (Kronoj) (1.265 m) Megrendelhető szerzőnél.

Meglepően tökéletes nyelvtan magyarok számára a mely ismerteti az Esperanto célját, lényegét és történetéből a legfontosabb tényeket. A szerző Török tanár teljes tanítóeszközt adott ezzel az „*Esperanto nemzetközi segédnyelv nyelvtanával*” a magyar közönség birtokába, igen ügyesen mutatva ki a fontos mondat-tani különbséget a magyar és Esperanto nyelv között. Figyelmét nem kerülték el még a legkisebb részletek sem és épen ezért a munka igen alkalmas a magántanulásra is. Érdekes olvasmányok után két elég terjedelmes szótárral végződik a kitünő munka, a mely remélhetőleg gazdag aratást fog hozni Magyarországon a mi (t. i. az Esperanto) ügyünk részére. A könyv nem hibátlan ugyan, de e jelentéktelen hibákat maga a figyelmes tanuló is könnyen kijavíthatja. Egészben véve a munka igen jó benyomást kelt, és szerző őszinte gratulációt érdemel. Lengyel Pál.”

Mi is őszintén gratulálunk szerzőnek kitünő munkájához, a melyet Lengyel Pál Párisban élő jeles hazánkfi a ki maga is egy Esperanto nyelvtannak és több esperanto nyelven írott munkának a szerzője, ennyire megdicsér, a mely dicséretből főiskolánkra is haramlik valami és a magunk részéről melegen ajánljuk e művet mindazon olvasóink figyelmébe, a kik az Esperanto nyelvvél közelebbről megismerkedni, illetve azt megtanulni akarják.

Az Esperanto nemzetközi segédnyelv mint a ki-méltatásokból látjuk, — már a föld egész területén el van terjedve és folyton mind inkább inkább terjed, jelenleg 1327 egyesület működik e nyelv terjesztésén, 83 lap jelenik meg e nyelven és már eddigelé is gazdagnak mondható irodalma van.

Szerencsét kívánunk a mi kedves kartársunknak, hogy ebben a nemzetközi versenyben, mely e teren benünket kifelejtett magyarokat is ilyen szép sikerrel képvisel.

KÜLÖNFÉLÉK:

Husvét vasárnapján . . .

Napsugártól fényes husvét vasárnapján,
Jönnek gyermekeim „jó reggelt” köszönni.
Valaml égőfény ragyog mindnek arcán,
Örülnek, hogy holnap mennek öntözködni,

Megcsókolom őket . . . sorba valamennyit,
Az ünnepi verset könyezve hallgatom ;

Óh az a gyermekvers úgy gyógyít, úgy enyhít,
Mert, hajh! merre csapong ez én gondolatom . . . ?!

Ott száll valamerre a kék levegőben,
Lenge szárnyu szellő viszi sohajtásom; —
Célnál van . . . most megált egy kis temetőben,
Ott alszik csendesen kis Boriska lányom,

Nagyobbik fiacskám meglátja a könnyem!
Mért sir édes apám . . . ? félénken kérdezi.
Mit feleljek neki . . . ?! Vezem imakönyvem . . .
Ő a feleletet úgy várja, úgy lesi.

A Jézust siratom, kit tudod megöltek,
A ki meghalt értünk a kínos keresztán.
De Ő feltamadott, vigasztal a gyerek,
S meg vigasztalódom husvét vasárnapján.

LADÁNYI ENDRE.

A püspöktől.

A Nagytiszteletű Református Esperes Uraknak.

Ez alkalommal az emberbaráti szeretet nevében hívom és kérem Nagytiszteletű Esperes urakat a „József kir. keze szanatorim“ érdekében közreműködésre, nemes buzgólkodásra.

Ezen Szanatorium a tüdőbetegek ápolására és gyógyítására létesült. — Mindnyájunk előtt ismeretes az a pusztító ragály, mely ezrével seprti el évenként a mi magyar hazánkban is az ifúságot: fiainkat és leányainkat. — Ezen célra népiskolánkban 3 napon át gyűjtést engedélyezek, illetve rendelek el s ezen nemes célú intézmény érdekében kérem most Nagytiszteletűségeket, méltóztassanak szavukat hathatósan felemelni, a tanító urakat ez ügynek már előre megnyerni, hogy ők aztán előző napokon a gyermekek figyelmét az adakozásra felhívassák és e folyó április hó 20, 21 és 22 napjain filléreiket összerakhassák.

A begyűlendő kegyes adományok közvetlenül a „József kir. herceg Szanatorium elnökségéhez, nagym. Lukács György urhoz Budapestre küldendők, ki is e körlevelém vétele után Nagytiszteletűségeikkel a gyűjtőtársalok megküldése és a továbbiakat illetőleg közvetlen érintkezésbe fog lépni.

Teljes tisztelettel vagyok,

Debrecen, 1909 április hó 5-én.

Eröss Lajos
püspök.

— **Beköszönés.** A sárkányölő György lovag havában kezdődött a régi egyházi év. Főt. püspök ur is ápril 25-én foglalja el a debreceni papságot. Ebből az alkalomból fényes ünnepségek tervezettek, de főt. püspök ur elki-vánt mindezekről tekinteni. Azért nem is le-z csak a szokásos egyházmegyei bemutatás és a bankett, melyet csak nem lehet elengedni. Őszintén megvalljuk, hogy nagy súlyt helyezünk ez ünnepélyekre, a melyek a nagy debreceni egyház külső és belső megújulásával is kapcsolatban állanak. Minden lelkészválasztás új mozgalmakkal és változásokkal jár az egyházak életében. E változásokat várjuk és e változások előre vetett sugarát látjuk már a debreceni egyházra nézve is. A parókhiális körök kialakulása, új templomok építése, énekvezérek és lelkészi állások szervezése, a tanítói és belhivatalnoki fizetések rendezése, mind-mind mutatják itt az új élet felé való törekvést, melynek mindig a vezetők a célhoz juttatói. Főtiszteletű püspök urban mint a nagy egyház ujonnan beiktatott lelkészében megtalálták a debreceniek a hivatott vezetőt. Van hát prófétájuk, csak hallgassanak reá.

— **Elek Lajos halála.** Csaknem 10 éve lesz, hogy nyugdíjba ment és eltávozott körünk-ből. Mint régi módi kálvinista tanár (a ki t. i. theológiát is végzett) azonban még így is szolgálni kívánt egyházának s Erdélyben, a hol az elhagyatott kis eklézsiák hazája van, lelkészi szolgálatot vállalt. Mint lelkész 3 vagy 4 helyen is megfordult s a mint a templomot, paplakot rendbehozta, egy házzal odébb állott. Elek Lajos itt a kollégiumnál is a javitgatásoknak, a tatarozgatásoknak volt a mestere. A kollégium anyagi ügyeit, bonyolult számadásait senki se ismerte jobban mint ő. Nagy volt azért az ő befolyása Izráelben és az egyszerű gazdasági tanácsi jegyző valóságos hatalmasság és tekintély vala. Az egyházkerületen is, melynek aljegyzője volt, sokat nyomott a szava. Rubrikázni alig tudott valaki nálánál jobban. Azért nem csuda, hogy midőn a számvevőség megüresedett, sokan ő reá gondoltak. S ime most e hatalmas nagy termetű férfiú a porba omlott. A nyugalomnak napjai hoztak neki szerencsét. Most azonban már valósággal megpihen a kolozsvári szépfekvésü, de vadvizes temetőben, honnét gyászjelentője csak a temetés napján érkezett hozzánk. Ez az oka, hogy csak így messziről kívánunk neki csendes nyugodalmat és boldog feltámadást abban, ki maga az élet.

— **Pályázat a dogmatikai tanszékre.** Ápril elsején járt le a dogmatikai tanszékre meghirdetett pályázat. A debr. ref. theol. akad. vezető dogmatikai tanszékre 7-en pályáztak. *Bede* László m.-szigeti vallástanár, *Harsányi* Pál gyomai lelkész, *Lencz* Géza mezőturi lelkész a theol. doktora, *Nánássy* Lajos amerikai ref. lelkész és író, *Lic. Rácz* Kálmán pápai vallástanár, a Szövétnek szerkesztője, *M. Szabó* Miklós királydaróci lelkész és *Veress* István bihardiószegei lelkész, ki a Nagy József utazási ösztöndíjon épen most járja be Németország nagyobb egyházait.

— **A ref. gyámintézeti járulék-többlet állami megtérítése.** A vallás és közoktatásügyi miniszter értesítette a ref. konvent elnökségét, hogy a ref. egyetemes lelkészi nyugdíj-, özvegy- és árva-gyámintézetnél a járulék 1 százalékos felemelése következtében történt járulék-különbözetet a lelkészeknek 1909. jan. 1-től megtéríti. A miniszter a konventnek azt a kérelmét, hogy a százalék-különbözetet 1909. január 1-től térítse meg, nem találta teljesíthetőnek.

— **Egynázkörületi gyűjtés a tudósbetegek javára.** Scholtz Gusztáv a bányai evang. egyházkerület püspöke a József kir. herceg Tudósbetegek Szanatóriuma igazgatóságának kérését teljesítve, a szanatórium javára az egyházkerület közép- és összes népiskoláiban gyűjtést engedélyezett. A gyűjtés évenként, a húsvéti ünnepek utáni valamely napon történik s e célból a szanatórium igazgatósága perselyeket bocsát az intézetek rendelkezésére.

— **Lelkészbeiktatás.** Kállay Sándor bihari ref. lelkészt, volt szoboszlói vallástanárt márc. 28-án iktatta be hivatalába a bihari ref. gyülekezet. A beiktatáson részt vettek: Sulyok István nagyváradi esperes, Major Gyula paptamási ref. lelkész, a bihari ref. egyházmegye részéről, Hajduszoboszlóról pedig Bélteki Lajos ref. lelkész, Oláh Miklós városi tanácsnok és Bor János igazgató tanító. A beiktató istenisztelet 10 órakor vette kezdetét. A bihari tágas templomban mintegy 700—800 hívő szorongott, mikor a lelkészi kar s a vendégek bevonultak. Ott volt az egész presbytérium s a községi előljáróság. Ezek után Sulyok István ref. esperes az urasztala előtt nagyszabású, remek beszédet intézett az ifjú lelkészhez s ezzel hivatalába be is iktatta. Ujabb ének után Kállay Sándor lépett a szószékre. Székfoglaló beszédében azt fejtegette, hogy mi a hivatása, kötelessége egy igazi magyar református lelkésznek egyházával s a társadalom-

mal szemben. Beszéde mély hatást gyakorolt a gyülekezet tagjaira. Istenisztelet után Sulyok István esperes elnöklete alatt egyháztanácsülés volt, melyen Váry András főjegyző indítványára Major Gyula beszolgáló lelkésznek majdnem fél-éven keresztül fáradozásáért az egyháztanács hálas köszönetét nyilvánította. Miután esperes a lelkészi hivatal átadásához egy bizottság kiküldését s a presbytérium kiegészítését elrendelte, a gyűlés az esperes és az új lelkész életésével véget ért. Déli egy órakor 60 terítékű társasébed volt az új iskola nagytermében. Kitűnő izletes ébed várta ott a vendégei. Az első felköszöntőt Sulyok esperes mondotta az új lelkészre és a bihari ref. egyház felvirágzására. Kállay István Sulyok István esperest, Bélteki Lajos a bibariakat éltette, a kiket az új lelkéssel együtt mi is köszöntünk és az egyháznak új lelkészéhez, az új lelkésznek a bihari ref. egyházhoz tiszta szívből szerencsét kívánunk.

— **Tisztelt olvasóink** becses figyelmébe ajánljuk a Budapesten VIII., Főherceg Sándor-utca 30. szám alatt levő Magyar Otthont. Mérsékelt árban (már 3 kortól feljebb) teljes ellátást, külön bejárattal, szépen butorozott szobákat lehet ott berelni. Csoportos jelentkezőknek, utazóknak, turistáknak, hivatalnokoknak, tanároknak stb. megfelelő kedvezmény.

— **Triesti Általános Biztosító Társulat.** (Assicurazioni Generali) Budapest, V., Dorottya-utca 10. Lapunk mai számának „Közgazdaság” című rovatában, közöljük a Triesti általános biztosító társulat a legnagyobb, leggazdagabb és a legrégebb biztosító intézetünk mérlegének főbb számadatait. Teljes mérleggel a társaság mindenkinek, a ki e célból hozzáfordul a legnagyobb készséggel szolgál. Az intézet elfogad: élet-, tűz-, szalitmány-, és betöréses lopás elleni biztosításokat. Közvetít továbbá: jégbiztosításokat a Magyar jég és viszontbiztosító r. t. valamint baleset elleni biztosításokat az első o. általános baleset elleni biztosító társaság számára. A társulat Debreceni fő ügynöksége: Piac-utca 30. sz.

— **A Reclam,** melyet Bartha Béla szerkeszt e hó 25-én változatos tartalommal és szokatlanul sikerült illusztrációkkal jelent meg. Egy újságjegyzéket is tartalmaz, mely eltér az eddigiektől annyiban, hogy szövegeket és hatásos clichélynyomatokat is tartalmaz. Annak a kereskedőnek, gyárosnak és iparosnak, aki üzletének fejlesztésére sulyt helyez, el kell olvasnia ezen munkát, mely e szakmában egyedül áll. E lap időszakonként jelenik meg és megérdemli a támogatást, a hirdető cégnek pedig nélkülözhetetlen tanácsadója. A Reclam mutatvány számot példányonként 1 kor.-ért kiadóhivatala Budapest, VIII. Bérkocsis-u. 18 küld.

— **A Triesti Általános Biztosító Társulat.** (Assicurazioni Generali) f. é. március hó 18-án tartott 77-ik közgyűlésen terjesztettek be az 1908. évi mérlegek. Az előtűnk fekvő jelentésből látjuk, hogy az 1908. december 31-én érvényben volt élet biztosítási tőkeösszegek 972.108,481 korona és 17 fill. tettek ki, és az év folyamán elvett díjak 42.331,825 korona és 78 fill. ruhtak. Az életbiztosítási osztály díjtartaléka 19.086,145 korona 05 fill. 283.242,702 korona 29 fill. emelkedett.

A tüzbiztosítási ágban, beleértve a betöréses és tükör-
üveg biztosítást a díjbevétel 17.570,409.609 korona
biztosítási összeg után 18.866,290 korona 38 fill. volt,
miből 10.652,609 kor. 55 fill. viszontbiztosításra fordít-
tatott, úgy, hogy a tiszta díjbevétel 18.212,347 kor. 83
fill. rugott és ez összegből 13.079,112 kor. 08 fill. mint
díjtartalék minden tehertől menten jövő évre vitetett át.
A jövő években esedékessé váló díjkötelezvények ösz-
szege 122.098,054 kor. 94 fill. A szállítványbiztosítási
ágban a díjbevétel kitett 3,477,201 kor. 84 fill., mely a
viszontbiztosítások levonás után 1.655,986 kor. 52 fill.
rugott. Károkért a társaság 1908-ban 39,751,656 kor.
71 fill. és állapítása óta 938.794,491 kor. és 91 fill. fi-
zetett ki. E kártérítési összegből hazánkra 148.687,233
kor. 43 fill. esik. A nyereség tartalékok közül, melyek
összesen 20.790,707 kor. 37 fill. rugnak, különösen ki-
emelendők: az alapszabály szerinti nyereségtartalék,
mely 6.300,000 kor. tesz ki, az értékpapírok árfolyam-
ingadozására alakított tartalék, mely az ideai átutalással
együtt 13.017,104 kor. 53 fill. rug továbbá felemlítendő
a 160,000 kor. rugó kétes követelések tartaléka és az
ingatlan tartalék mely az ideai átutalással 1.413,602 kor.
84 fill. tesz ki. Részvényenként 600 arany frank osztalék
kerül kifizetésre. A társaság összes tartalékjai és alapjai
melyek első rangú értékekben vannak elhelyezve, az
idei átutalások folytán 323.629,347 kor. 57 fillérről
346.151,371 kor. 42 fillérré emelkedtek, melyek követ-
kezőképen vannak elhelyezve: 1. Ingatlanok és jelzálog
követelések 68.422,455 kor. 68 fill. 2. Életbiztosítási
kötvényekre adott kölcsönök 29.099,869 kor. 33 fill. 3.
Letéteményezett értékpapírokra adott kölcsönök 3.124,
531 kor. 51 fill. 4. Értékpapírok 219.102,504, kor. 80
fill. 5. Követelések államoknál 5.613,421 kor. 24 fill.
6. Tárcá váltók 786,489 kor. 29 fill. 7. A részvényesek
biztosított adóslevelei 8.820,000 kor. 8. Készpénz és az
intézet követelesei, a hitelezők követeléseinek levoná-
sával 11.182.099 kor. 57 fill. Összesen 346.151,371
kor. 42 fill. Ezen értékekből 68.8 millió korona magyar
értékekre esik.

Felelős szerkesztő:

Dr. Ferenczy Gyula.

Pályázat

a hevesnagykunsági ref. egyházmegyébe ke-
belezett karcagi egyik lelkészi állásra, melynek
javadalma természetbeni lakáson kívül 1., kész-
pénz 2220 korona (ez összegben befoglaltatik a
keresztelési és esketési stóla megváltása is) 2.,
Tőkeföld 30.8 kat. h. á. 40 kor. 1200 kor. 3.,
Réti föld 29.4 kat. h. á. 30 kor. 870 kor. 4.,
Legelőföld 57 hat. h. á. 16 kor. 912 kor. 5.,
szőlőföld 733 négyszögöl 40 kor. 6., Temetési
stóla az egyházkerületi határozat szerint. 600 kor.
7., 6 öl keménytüzifa beszállítva. 200 kor. Össze-
sen 6042 kor. A földek adóját az egyház fizeti.
Az állás f. év október 1-én azon megjegy-

zés mellett foglalandó el, hogy az első évben tar-
tozik a megválasztott lelkész elődje özvegyének
kiszolgáltatni a lakáson és stólán kívül a többi
jövedelemnek felét, úgy azonban, hogy azért sem-
minemü ellenszolgáltatást nem várhat.

A pályázni szándékozók lelkészi oklevéllel
és a pályázat közzététele után kiállított s illeté-
kes esperesök által láttamozott szolgálati bizo-
nyítvánnyal felszerelt kérvényeiket f. évi május
2-ig (másodikáig) Győry Lajos espereshez Ken-
deresre (Jásznagykunszolnok megye) küldjék be.
Debrecen, 1909 április 8.

Eröss Lajos
püspök.

Pályázat

az Armós család ösztöndija.

A debreceni ref. főiskolában az Armós csa-
ládi alapítvány megüresedvén, alólirott alapít-
ványi gondnok ezen alapítványból járó évi 800
korona ösztöndíjra pályázatot hirdet. Az ösztön-
díjért olyan, bárhova való Armós nevű tanulók
folyamodhatnak, akik a Bagamérban lakó vala-
melyik Armós családból származtak és a jövő
iskolai évtől kezdve a debreceni ref. főiskolá-
ban kívánnak tanulni. Akik az alapítvány élve-
zetére magukat illetékesnek tartják, keresztlevéllel,
családi leszármazási táblával, iskolai bizonyít-
vánnyal és vagyoni állapotukra vonatkozó
hatósági bizonyítvánnyal felszerelt és a főiskolai
tanári karhoz intézett kérvényeiket f. évi május
hó 21-ig a debreceni ref. főgimnázium igazgató-
ságához, mint az alapítvány ez idő szerinti
gondnokságához küldjék be.

Debrecen, 1909. április 7.

Karai Sándor
ref. főgimn. igazgató.

Pályázat.

A debreceni ref. főgimnáziumban megüre-
sedett rendes rajztanári állásra, amellyel a raj-
zoló geometriának, a szabadkézi rajznak és az
alsó osztályokban a számtannak a tanítása van
összekötve, pályázat hirdetik. Pályázhatnak olyan
református vallású egyének, a kik a mértani rajz-
nak és a művészeti rajznak közepiskolákban való
tanítására képesítve vannak. A tanszék javadal-
mazása évi 2400 korona törzsfizetés, 800 korona

lakáspénz és öt 200 koronás ötödéves korpótlék melyre nézve a másutt töltött rendes tanári évek beszámíttatnak. A törzsfizetés később 2800, 3200 és 3600 konorára emelkedhetik. Ezenkívül a megválasztott tanárnak igénye van az állami fizetésekiegészítésre és az országos tanári nyugdíjintézetbe való felvételre. Heti óráinak száma általában 20, de az egyházi törvény értelmében szükség esetében heti 24 órára is kötelezhető. A pályázni kívánók vallásukra, végzett tanulmányaikra tanári képesítésükre, eddigi szolgálatukra, egészségi állapotukra, és hadkötelezettségi viszonyukra vonatkozó okmányokkal felszerelt és a tiszántuli ref. egyházkerület közgyűléséhez címzett kérvényüket 1909 évi április hó 30-ig a főgimnázium igazgatóságához küldjék be. A megválasztott tanár tanszékét székfoglaló értekezés tartásával 1909. szeptember hó 1-én tartozik elfoglalni. Debrecen, 1909. április 8.

Eröss Lajos
püspök.

Hegedüs és Sándor

Protestáns irodalmi könyvkiadóhivatalában
DEBRECENBEN.

Megjelent és kaphatók:

- Eröss Lajos.** Apothétika. Ára: vászonkötésben 8 kor.
- Eröss Lajos.** Budhista katekizmus. Németből fordítva, ára: füzve 3 korona. Vászonkötésben 4 korona.
- Sz. Kiss Károly.** Estéli órák. I. Ára füzve 3 k. Vászonkötésben 5 korona.
- Jancsó Sándor:** Kálvin János élete és egyházpolitikája. Ára füzve 2 kor. Vászonkötésben 4 korona.
- Nagy Károly:** Kálvin theológiája. Ára Vászonkötésben 6 kor.
- Babay Kálmán.** Ravatal mellett I. Ára: Vászonkötésben 6 korona.
- Nyáry Pál.** Szoroskapu. Ára: füzve 4 kor. Vászonkötésben 6 korona.
- Jánossi Zoltán.** Papi dolgozatok III. (közönséges egyházi beszédek) Ára: vászonkötésben 6 korona.
- Mitrovits Gyula.** Papi dolgozatok III. Ára: vászonkötésben 1 korona.
- S. Szabó József.** Debreceni Lelkészi Tár. (Gyakorlati ref. papi lexikon) VI. Ára: vászonkötésben 10 korona.

Zsiray Károly: Kongrua kézikönyv. Ára füzve 1 kor. 50 fill.

Dr. Kun Béla. Kálvin egyházalkotmánya. Ára 2 korona.

” ” Magyar református egyházalkotmány. Ára 7 korona.

Konfirmációra való káté. Készítette Sz. Papp István. Közreboesátotta Révész Bálint. Átdolgozta S. Szabó József. Ára 30 fillér.

Löfkovits Arthur

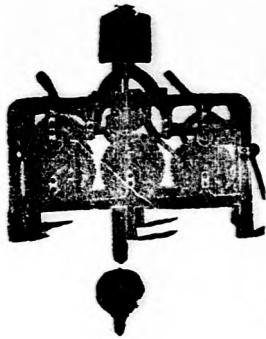
— óras, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok

nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Toronyórák

palota-, varosházi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebbben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =
Budapest, VII., Csömöri-u.
50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

— Dr. Láng szanatóriumában felvétetnek —
elme- és ragályos bajok kivételével — bármely betegségben szenvedők. Napi ápolási díjak 6 koronától 12 koronáig. Külön szobák és közös kórtermek. Roentgenlaboratórium, elektromos gyógyeszközök, legmodernebbül felszerelt műtőterem. Az intézet bárki által, bármikor megtekinthető, tudakozódásokra az intézet tulajdonosa készséggel szolgál felvilágosítással. Cim: Dr. Láng szanatórium. Debrecen, Kossuth-utca 39 szám.

Orgona - Harmoniumok.

A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányu amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dicséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. cs. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója
BUDAPEST, II., Lánchid-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes hurok-, vonós- és fuvó-hangszereit, szakértői és feltétlen szolid árak mellett.

Hangfokozó-gerenda mely által bármely hegedű, gordonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt. Kezesség minden egyes hangszernél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányu (Rákóczi) Tarogató; általánosan elismert legjobb, mely tökéletes solo hangszerré általam konstruáltatott iskolával 35 forinttól feljebb.

Az összes hangszerek javítása különleges, szakzerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszerrel. Árjegyzék minden egyes hangszerrel külön, kívánatra bermentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

Nem kell többé 10000 frtos régi hegedű.

REMÉNYI MIHÁLY
mű-hegedű készítő

a magy. kir. zeneakadémia házi hangszerésze legújabb találmánya a „Hangfokozó gerenda” annak bármely hegedűbe, vagy gordonkába illesztése után az sokkal jobb nemesebb és erősebb hangot kap.

Kezesség minden egyes hangszerért,

Reményi sajátkészítményű új hegedűi pótolják a drága mesterhegedűket, miután a legnagyobb hangversenyteremben megfelelnek bizonyítékul annak, hogy **GEYER STEFI** a legnagyobb hegedűművész a Vigadó nagytermében egy Reményi-féle új hegedűn sikerrel hangversenyzett.

Hegedű tisztítási és javítási műterem

BUDAPEST, KIRÁLY-U. 38. SZÁM.

Zenekarok felszerelése a legmérékeltebb árakon.

Költségvetés díjtalan.

Ne vegyen semmiféle hangszert, míg Reményi legújabb árjegyzékét el nem olvasta.

Nagy raktár az összes és hurokban. — Régi hangszerek vétele és becserelése. — Ezen lapra hivatkozva minden hangszerről külön-külön árjegyzék küldetik.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete

DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogastalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jókötésben Szent Bibliát és emléklapokat különleges diszkötésben jubileumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas. **Kéziratok** befoglalására **tablákat**, melyek a szöszéken vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számcsészakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, — számítások a különleges munkákhoz, — mint *Disztáblák, Emléklap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletes stylusban, levéltári okmánytartók.*

Novotny Antal

harangöntöde és vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoporthoz előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern atlyukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hegedűhöz hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgos harang hangban egyenlő 461 kgos régi modoru haranggal. Ajánlja továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok lyetnekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokat.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

Baktai EGRY FERENCZ

Kisgejőcön, (Ung m.)

ajánlja harangjait és vas harangállványait.

A műhely alapított az 1793-ik évben.

Kitüntetve a Milleniumi kiállításon, Hódmezővásárhelyen, Pécsen és az országos Iparegyesület által Budapesten. Ezenkívül nagyon sok elismerő és köszönő irat által amelyből egy, a kiállító b. engedelméből itt közöl-
tetik

Igen tisztelt Egrý ur!

Mellékelve küldöm a tibi harang árát, hangja rendkívül imponál. Nagyon köszönöm, hogy ily szépen elkészíteni sziveskedett — Sirtam örömben, mikor hatalmas hangját először meghallottam. Öt faluban vannak ott híveink s mind az ötben meghallották a remek harang zúgó ércsen-gését.

Remélhetőleg a tem-pom is mihamar kész lesz és felszentelhetjük azt. E sorok után ezennel meghívom a szentelésre, remélem lesz szerencsém ott a harangöntés művészet és lelkes kálvinista embert is üdvözölhetni. — A viszontlátás reményében a legszívesebben köszönti Budapesten (Veres Pálné-utca 26.)

Özv. báji Patay Gyuláné. Szatmáry Király Anna.

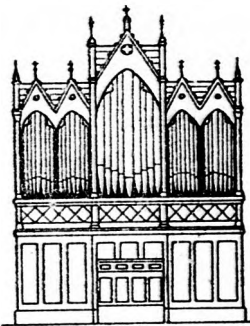
Orgonagyár.

villamos gépekkel berendezve

Rieger Ottó

Budapest, VII. Garay-u. 48.

császári- és királyi udvari szállító.

A bécsi és párisi kiállításon valamint a pécsi országos kiállításon kitüntetve.

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett szállit kiváló tiszta légnyomású esőrendszerű (pneumatikus) és villamos tartós, nemeshangu orgonákat.

Rieger orgonagyárai 36 évi fennállás óta 1500 orgonát szállítottak.

Tervezetek és rajzok díjmentesen.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piacz-utca 23. sz.

Fegyvertöltény-hüvelyek :

Lefauchaux és Lancaster barna, szürke, zöld.

Hüvely dugasz, réz-gyutacs.

Revolver és Flaubert töltények. Ólom-sörét.

Revolverek, Flaubert-fegyverek.

Szétküldés 5 kilós postacsomagokban.

Vaskályhák fa- és szénfűtésre.

Meidinger, Kráder és Friedlandi kályhák.

Főzőkonyhák.

Figyelem!

Szőlőoltványt, szőlővesz-szót ne rendeljen addig, mig tőlem árjegyzéket nem kér! Gyökeres oltványok ezre 140 korona, Delaware ezre 100 korona.

Czim :

Szigyártó Nagy Mihály

Felsőseged, Somogy megye.

Telefon 292.

Telefon 292.

Központi
d r o g u e r i a

Debrecenben, Piac-utca (Városház-épület)
Telegdi K. Lajos fele üzlethe'ységben

M E G N Y I L T

Legjobban felszerelt gyógyáru raktár gyógyszerek
eredeti kereskedelmi áron, kézi gyógyszerek a
háznál eredeti áron.

Nagy választék!

Valódi angol tea, rum, francia cognac. Illatszerek,
szappanok, körömápoló szerek. Fogkefék, fog-
paszták, szájvizek és fogporok, Hajfesték, fésűk.
Bel- és külföldi különlegességek, betegápoláshoz
szükséges cikkekben.

Telefon 292.

Telefon 292.

MÜHLE VILMOS

cs. és kir. udvari szállító

T E M E S V Á R.

Mag-, Növény-, Rózsa- és Fa-
Nagytenyészetek.

(Növelési terület 94 hold.)

Világkivitel

A legjobb magvak. A legnemesebb
csemetefák. A legszebb diszfák,
cserjék, rózsák, fenyők.

Kertészeti kézikönyv díletánsoknak.

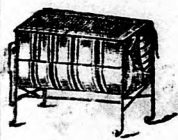
Dus főárjegyzék ingyen

Uj papi diszegyenruha!

Az 1908. évi Október hó 5-én tartatott Orsz. Lelkészegyesületi gyűlés Budapesten elha-
tározta, hogy a lelkészi kar részére a már ismertetett s időszerűsége folytán nélkülöz-
hetetlen diszes egyenruhát ajánl ünnep alkalomkor való viselésre, hogy az egyházi
méltóságot jobban kiemelje az egyforma külsőben rejlő erőt és az összetartozandóságot
fokozza. Nemes Mihály történelmi festőművész az O. R. L. E. megbízása folytán
tervezett ilyen diszes tógát, övvel; palástot kun-süveggel. Ezen tervet az Orle. elfoadta
s tagjainak ajánlotta. Ezen diszes ruhákat Szántó József papi szabó első hmvásárhelyi
mester stilszerűen és a legjutányosabb árban készíti. Egyházkerületi és egyházmegyei
gyűlésekre elmegy saját költségén. Bemutatja ott a minta ruháit s a megrendelőknek
mértéket vesz. Vagy mérték megküldése esetén is eltudja készíteni azt. Pontos kivite-
lért szavatol. Fenti ruhákat készíttetni óhajtó érdeklődőknek bővebb felvilágosítást ez
ügyben képes árjegyzéket mértékvételi magyarázattal ingyen és bérmentve

Szántó József szabómester nyújt,
Hódmezővásárhelyről.

Nyomatott a Debr. Prot. Lap könyvnyomdájában.

TÓTH GYULA

Debrecen, Piac-utca 20.

Budweiszi és honi gyártmányú porcellán, valamint Meidinger köpeny és öntött

vaskályhák.

Minden szerkezetű vas- és porcellánburkolatu konyhák. Multipliator hőfejlesztő kályhabetétek. vadászfegyverek és felszerelések, revolverek, hüvelyek és lötlények

Lőporáruda.

Ujdonság! Browning-rendszerű ismétlő fegyver 190. minta.

Szén- és fakosarak, melegvédők, fürdőkádak, vashutorok, gyermekszékek és kocsik, mosdókészletek, fényezett konyhafelszerelések, gépmangorlók és faesarók, gummi átvonattal

CLAYTON & SHUTTLEWORTH

Budapest, Váci-körút 88,

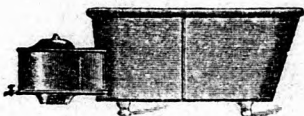
által a legjutányosabb árak mellett ajánlatnak

Locomobil és gőzcséplőgépek,

szalmakazalozók, járgány-cséplőgépek, lóhere-cséplők, tisztító-rosták, konkolyozók, kaszáló- és aratógépek, szénagyűjtők, boronák, sorvetőgépek, Planet Jr. kapálók, szecskavágók, répavágók, kukoriczamorzsolók, darálók, őrlőmalmok, egyetemes acél-ekék, 2- és 3-vasu ekék és minden egyéb gazdasági gépek.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Pozdech József utóda

Thury Ferencz

BUDAPEST, VI. Lehel-u. S. a.

Alapítottatott 1847- ben.

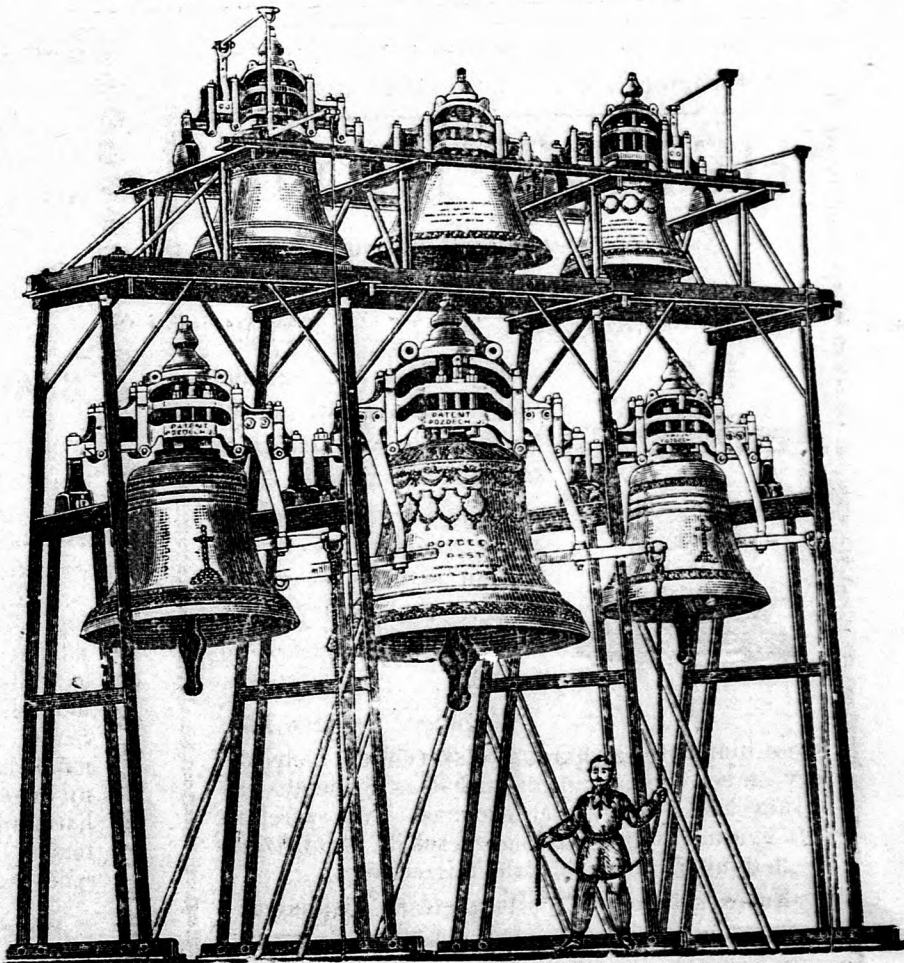
Harang és ércöntöde. Fuvógyár Lópatkőgyár. Nagy szerkovácsság.

Elvállal minden nagyságú harang-öntés' és oly új modorú harang- felszerelést hogy a harangok használatára a koronába való fordítás által tizenkétszer helyesreihlhető legyen, mi által a kikopás csak kis mértékben következhetik be s így a harang a megrepedéstől megóvatik; a harang húzásához pedig a régi módszerellenében csupán negyedrészt erő kivántatik, tehát egy ember maga egyszerre több harangot is fészit a gyár vertvas harangállványát is, mely a tornyot a rázkódtatástól teljesen megóvjja s tekintettel a harangállvány szerkezetére tűz esetén a harangokat az olvadástól megvédi; új, rendszerű szerint régi harangok új modorú felszerelését is elvállalja, valamint meglevő harangokhoz új, összhangzatban aharangokat önt. Régi harangokat készpénz gyanánt elfogad s az árakat úgy az öntősekért, valamint az állványokért legjutányosabbra szabja és fizetési föltételeket is enged. Kívánatra pedig fölvilágosításokkal készségesen szolgál. Nagyobb harangöntetett és föl szereltett az általunk föltalált rendszer szerint, 1650 darab, vas-állvány pedig 750 darab, a melyekből következő helyiségek részben szállítottunk Hajdu és Biharvár megyék területén u. m. Hajdu-Nánás, Hajdu-Dorog, Hajdu-Böszörmény, Hajdu-Hadház, Hajdu-Szoboszló, Balmaz-Ujváros, Püspök-Ladány, Nádudvar, Debrecen, Mike-Pécs-Derecske, Bagamér, Báránd, N-Várad, N-Szalonta, N-Bajom, N-Léta, N-Szántó, Berettyó-Ujfalu, Szaká-Ér-Diószeg, Ér-Endréd, Ér-Mihályfalva, Ér-Hatvan, Bihar-Püspöki, Kis-Marja, Mező-Keresztes, Csérmő, Fülöp-Gyarmat, Mező-Gyán, Mező-Kövesd, Pocsaj, Gálos-Petri, Tiszavalk, Tisza-Lucz, Arpád, Erdő-Gyárok, Hosszu-Pálvi, Bihar-Diószeg Fekete-Bátor, stb.

Képviselőt és bizományi raktár

Laczka László

géplakatos mester
Debrecen,
II. Bethlen-utca 48. sz.

Király balzsam Köszvény és csusz ellen.

Legujabb gyógyszer.

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. Király-balzsam készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitünő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgörcsnel csúszásnál, fejfájásnál azonnal hatás legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják köszvénynél csuznál továbbá meghúléseknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hatásos hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanításra 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 5 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a híres

Hajdusági pedrót!!

mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszerű” gyógyszerháza a hol mindenn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek eredeti árakban szerezhetők be.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang és ércöntődeje, szivattyúgyár

ARAD, RÁKÓCZI-UTCA 11—28. SZÁM.

Ajánlja es. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% súly és ármegtakarítás éretik el. Kitünő jó hang és tartóságaért több évi jótállás. Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen lódítható vas harang felszerelések, melyekkel egy ember több harangot húzhat és tűzmentes vasárványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre ala kitását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való felszerelését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel itelüntetve.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

ÚJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csőrendszer szerint, golós-ládával. Biztos működéséért még a legnedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzeltető könnyedségű játszás-móddal birnak és mindámellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is precizen azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

Orgona és Harmonium gyár

Gőzerő hajtás és saját villamos világítással berendezve.

Országgh Sándor és Fia

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy diszoklevéllel” (első díj) és „Ferenc József lovagrenddel”, az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel” (első díj), az 1906. évi kassai kiállításon „diszoklevéllel” (első díj) kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Ajánlják kitünő hangú és szerkezetű, főleg a legujabb légnymatu (pneumatikai) orgonáikat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. Szolid munka és jutányos árak. Kisebb orgonáink készletben vannak. Eddig 700-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitünő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmoniumok tetszészerinti rajz és változat összeállításal rendelésre készülnek.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetnek.